

1. ΑΠΟΚΑΛΥΠΤΟΝΤΑΣ ΤΟΝ ΜΟΡΑΛΗ

Μέσο: ΤΟ ΒΗΜΑ ΤΗΣ ΚΥΡΙΑΚΗΣ_ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΣ

Ημ. Έκδοσης: . . .16/09/2018 Ημ. Αποδελτίωσης: . . .16/09/2018

Σελίδα: 1

Αποκαλύπτοντας τον Μόραλη

Μια μεγάλη αναδρομική έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη φέρνει στην επιφάνεια άγνωστες πτυχές του μεγάλου δημιουργού **ΣΕΛ. 8-9**

Ο Γιάννης Μόραλης ζωγραφίζει το πορτρέτο του Δ.Κ. στο ατελιέ του στην Αίγινα το 1984

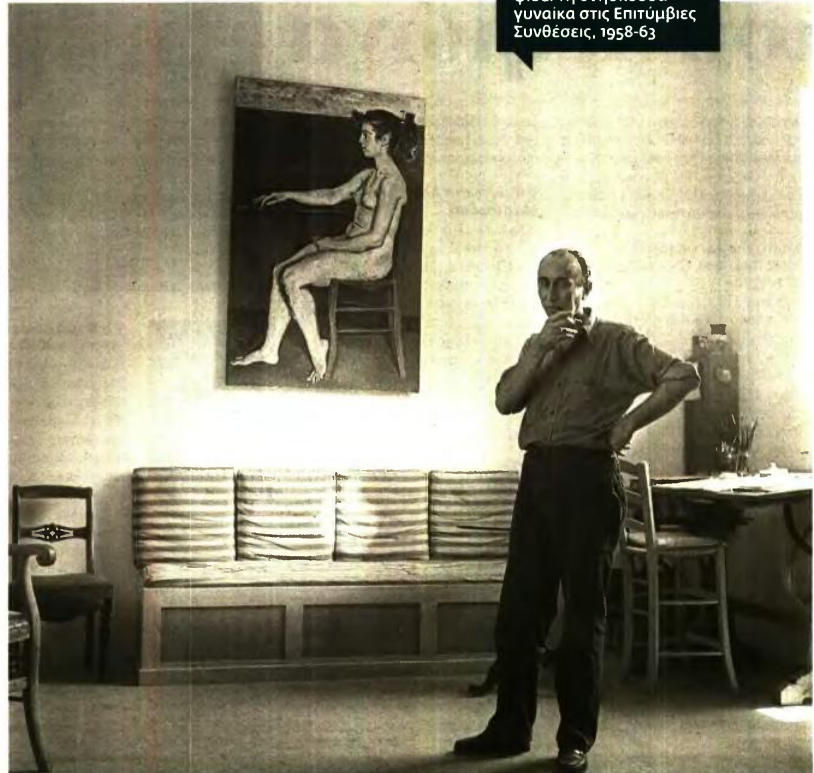
ΤΟ ΒΗΜΑ
πολιτισμός

Εκθεση

Μια μεγάλη αναδρομική έκθεση στο Μουσείο Μπενάκη της οδού Πειραιώς συστήνει εκ νέου το έργο του μεγάλου δημιουργού και φέρνει στην επιφάνεια άγνωστες πτυχές της προσωπικότητάς του

«Δύο φίλες» (1946). Αριστερά η Αγγαίρα (Μπούμπα) Λυμπεράκη και δεξιά η Ναταλία Μελά

THE
ΜΑΡΙΑΡΕΑΣ ΑΣΤΡΑΠΕΛΟΥ

Εκθέσεις αφιερωμένες στο έργο του έχουν γίνει πολλές. Όμως η τελευταία που κάλυψε το ευρύτατο φάσμα της καλλιτεχνικής του δημιουργίας διοργανώθηκε πριν από τριάντα χρόνια στην Εθνική Πινακοθήκη σε επιμέλεια Ολγας Μεντζαφού-Πολύζου. Η τωρινή αναδρομική στο Μουσείο Μπενάκη, δύο χρόνια μετά τη συμπλήρωση της εκατονταετηρίδας από τη γέννηση του Γιάννη Μόραλη (1916-2009), θα υποδεχθεί το κοινό από τις 20 Σεπτεμβρίου στο ισόγειο του Μουσείου Μπενάκη της οδού Πειραιώς και θα είναι εξίσου φιλόδοξη και ευρεία. Και μάλιστα ακόμη περισσότερο δεδομένου ότι σε αυτή θα περιλαμβάνονται, αυτονόητα, και έργα που φιλοτέλεσε ο Μόραλης μετά το '88 αλλά και κοστούμια που σχεδίασε για θεατρικές παραστάσεις. Γιατί βέβαια ο τόσο αγαπητός στο κοινό Έλληνας καλλιτέχνης δεν περιορίζε τη δημιουργικότητά του σε ένα μόνο πεδίο όπως η ζωγραφική, αλλά εκραζόταν και μέσα από τη χαρακτική, τις επιπλοκές αρχιτεκτονικές συνθέσεις αλλά και τη σκηνογραφία και τα κοστούμια. «Ο Μόραλης επιπληχάνει μια σύζευξη των αρχών του μοντερνισμού με την αρχαία ελληνική τέχνη. Αυτό συμβαίνει εκεί γύρω στη δεκαετία του '50 με τη «Σύνθεση Α», με τα έργα της Μπενάλε του 1958, όπου εν-

σωματώνει αρχές του μοντερνισμού (παρομοιώσεις, χειραγώγηση της προοπτικής, η αισθητική του σπαργίματος ή του ημιτελούς) με τη γάη της αρχαίας ελληνικής τέχνης και τη δύναμη της ανανεωσιακής ζωγραφικής» αναλύει το πού έγκεται η διαχρονική αξία της τέχνης του ο επιμελητής της έκθεσης κ. Νίκος Παΐσιος. Η συγκεκριμένη έκθεση θα σαράνει τις δημιουργικές περιόδους του Μόραλη ανά δεκαετίες και θα τελειώνει με μια βίντεο-εγκατάσταση με ντοκουμέντα από την κατασκευή των γλυπτών του 2004, μία από τις τελευταίες προκλήσεις που είχε θέσει στον εαυτό του προς το τέλος της ζωής του. Καθώς λοιπόν θα βγαίνει ο επισκέπτης από το ισόγειο στο αίθριο του Μουσείου Μπενάκη θα βλέπει αυτά ακριβώς τα γλυπτά μεγάλου μεγέθους, όπως τα «Αίγινα», «Συνάντηση», «Ερωτικό», σαν να πρόκειται για μια υπαίθρια γλυπτοθήκη.

Εκτός όμως από το να ανανεώσει το ενδιαφέρον του κοινού για έναν από τους σημαντικότερους, αν όχι τον σημαντικότερο, εκπροσώπους της γενιάς του '30, η αναδρομική «Γιάννης Μόραλης» έχει να καυχήται και για τις πολλές προοπτικές της. Κατ' αρχάς, ότι χάρη σε αυτή γίνεται για πρώτη φορά το αυτονόητο και συνεπιδρούνται τρία ιδρύματα και μια γκαλερί (το Μουσείο Μπενάκη, το Μορφωτικό Ίδρυμα Εθνικής Τραπέζης, η Εθνική Πινακοθήκη και η Γκαλερί Ζουμπουλάκη) για την επιτυχή διοργάνωσή της. Κατά δεύτε-

ρον, ότι είναι η πρώτη φορά που χρησιμοποιείται μεγάλο μέρος του αρχείου (γράμματα, φωτογραφίες, χειρόγραφα) του Μόραλη, το οποίο είχε δωρίσει ο ίδιος στο ΜΙΕΤ το 2009 αναθέτοντάς του, σε συνεργασία με την Γκαλερί Ζουμπουλάκη, την κάτληση του πλήρους καταλόγου του έργου του.

Πλούσιο υλικό με 300 έργα

Με αυτό το πλούσιο υλικό στα χέρια του, ο Νίκος Παΐσιος, ο οποίος ανήκει στο επιστημονικό προσωπικό του Μουσείου Μπενάκη, επιλέγει γύρω στα 300 έργα προκειμένου να

ανασυνθέσει την καλλιτεχνική πορεία του Μόραλη, αλλά, το κυριότερο, να φωτίσει πτυχές του ανθρώπου πίσω από το έργο. Έτσι, ενώ η έκθεση διαρθρώνεται βάσει μιας χρονολογικής σειράς οργανωμένης ανά δεκαετίες, θα διακόπτεται από υπο-ενότητες ή «εκθέσεις μέσα στην έκθεση», όπως περιγράφει ο κ. Παΐσιος, με στόχο να μας συστήνουν τον άνθρωπο πίσω από τον καλλιτέχνη. «Για παράδειγμα, στην ενότητα με τα έργα της δεκαετίας του '30 θα μπορεί να δει κανείς ένα πορτρέτο του φιλόλογου Σωκράτη Κουγέα το οποίο ζωγράφησε ο Μόραλης

μεταπολεμικά. Ο Κουγέας ήταν ακαδημαϊκός και πολύ φίλος του πατέρα του Μόραλη. Όταν εκείνος πέθανε το 1937, ανέλαβε την κηδεμονία του γιου του, μια και εκείνη την εποχή οι νέοι ενηλικιώνονταν στα 22 τους» συμπληρώνει. Άλλη υπο-ένωση στην ενότητα της δεκαετίας του '50 θα είναι η προετοιμασία της «Σύνθεσης Α', 1949-58», ένα από τα έργα με τα οποία συμμετείχε στην Μπενάλε της Βενετίας το 1958. «Στόχος είναι να δείξουμε πόσο εμμονικός ζωγράφος ήταν ο Μόραλης, αφού χρησιμοποιεί άπειρα προσεχιά για τη «Σύνθεση

Α» την οποία δουλεύει όλα αυτά τα χρόνια. Θα έχουμε λοιπόν ένα δείγμα από αυτά για να δείξουμε τον ψυχαναγκαστικό τρόπο εργασίας του. Ο Μόραλης ήθελε να ελέγχει τα πάντα, δεν υπάρχει τίποτα το αυθόρμητο στην τέχνη του. Καθέτι είναι σχεδιασμένο και μετρημένο στο έπακρο».

Πορτρέτα των δασκάλων του

Εξ ου και δεν άντεξε τον καταπιεστικό τρόπο διδασκαλίας του ζωγράφου Κωνσταντίνου Παρθένη όταν φράπηκε στο εργαστήριό του στην Καλόνη Τεχνών το 1931, οπότε ύστερα από σχεδόν έναν μήνα πήρε μεταγραφή εντός της σχολής για να θητεύσει δίπλα στον Ουμβέρτο Αργυρό. Στην ενότητα με τα έργα της δεκαετίας του '30, λοιπόν, θα μπορεί να δει ο επισκέπτης πορτρέτα των δασκάλων του τα οποία φιλοτέλεσε τη δεκαετία του '60, όπως εκείνα του Παρθένη και του Επαμεινώνδα Θεωμόπουλου. «Ο Μόραλης έφυγε από τον Παρθένη γιατί δεν άντεξε την πνηγνή ατμόσφαιρα του εργαστηρίου και την παρεμβατική προσέγγιση του στη διδασκαλία. Ο ψυχαναγκασμός του Μόραλη ήταν άλλου είδους. Τον επέβαλλε στον εαυτό του» εξηγεί ο Νίκος Παΐσιος. Ηδη από το 1947 θα εκλεγεί τακτικός καθηγητής της προπαρασκευαστικής τάξης στην ίδια σχολή και δέκα χρόνια μετά θα γίνει τακτικός καθηγητής εργαστηρίου ζωγραφικής. Από την τάξη του θα περά-

Ο γνωστός και ο άγνωστος Γιάννης Μόραλης

Κυριακή 16 Σεπτεμβρίου 2018

25 9

<http://www.tovima.gr/culture/>

ΤΟ ΒΗΜΑ
πολιτισμός

Εκτός από τους καθηγητές του, ζωγράφιζε και τους φίλους και συναδέλφους του. Πορτρέτο του γλύπτη Γιάννη Παππά από τον Μόραλη το 1938

«Επιτύμβια Στήλη Γ», 1958-63»

«Γιάννης Μόραλης» στο Μουσείο Μπενάκη, Πειραιώς 138, από τις 20/9/18 ως τις 5/1/19

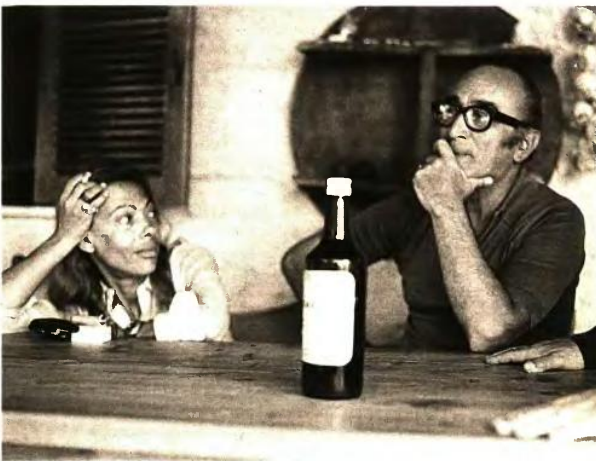
«Αν αρχίζεις να εξηγείς μειώνεις το έργο σου»

Όπως θυμάται η Πέγκυ Ζουμπουλάκη: «Ο Μόραλης ήταν πολύ συναισθηματικός, όμως και εσωστρεφής. Σπάνια άνοιγε την καρδιά του να δείξει πόσο τρυφερός ήταν και πόσο φρόντιζε την οικογένειά του. Δεν μπορούσε να εξωτερικεύσει τον εσωτερικό του κόσμο που ήταν πολύ πλούσιος και πολύπλοκος, αλλά όσοι ήμασταν κοντά του μπορούσαμε να τον διακρίνουμε μέσα από τις λίγες του κουβέντες. Υπήρξαν και στιγμές που είχα δει τα μάτια του να διακρύνουν. Μόλις το καταλάβαινε ότι ανοιγόταν, σταματούσε και έκλεινε ξανά. Τα πάντα όμως αποτυπώνονταν στο έργο του το οποίο βγήκε από την ψυχή του, το ταλέντο του και από τη μανία του για την τελειότητα. Ηθελε τόσο πολύ να δείχνεται η δουλειά του με τον καλύτερο δυνατό τρόπο, ώστε σε κάθε έκθεση κάναμε μια αρχιτεκτονική μακέτα της γκαλερί στην οποία εκείνος τοποθετούσε τα έργα στις θέσεις που ήθελε. Ήταν αδύνατον να τον πείσεις να κάνει κάτι που δεν ήθελε. Το δε μνημιαστικό του έργο για εμένα έχει πάρα πολύ ενδιαφέρον γιατί έχει ενσταλάξει σε αυτό όλη την ουσία της ζωγραφικής του, αφαιρώντας κάθε περιττό στοιχείο. Όταν τον ρωτούσαν "τι ακριβώς είναι το έργο σου;", εκείνος απαντούσε: "Αυτό που βλέπετε". Ελεγε ότι αν αρχίζεις να εξηγείς το μείνεις το έργο σου, γιατί αλλιώς το εισπράττει ο καθένας που το βλέπει».

σει σύσσωμη σχεδόν η γενιά των καλλιτεχνών των δεκαετιών '60 και '70. Ανάμεσά τους και η εικαστικός και ομοίτημη καθηγήτρια της ΑΚΣΤ Ρένα Παπασιπούρου, μαθήτριά του την περίοδο 1955-60: «Ήταν δύο τότε τα εργαστήρια στην Καλών Τεχνών, του Μόραλη και του Γεωργιάδη. Όλοι θέλαμε να πάμε στον Μόραλη γιατί ο Γεωργιάδης συνέχιζε την ακαδημαϊκή αντίληψη περί ζωγραφικής. Ο Μόραλης έφερε την Καλών Τεχνών στη σύγχρονη εποχή, στον 20ό αιώνα. Ήταν προσεκτικός, τυπικός, πάντα στην ώρα του, έβλεπε τους πάντες και συζητούσε με τους πάντες. Ήταν πολύ εύστοχος στις παρατηρήσεις του και είχε την ευφροσύνη της δουλειάς. Ήταν ένας εξυπνος τεχνίτης, "il miglior fabbro" με την έννοια που το έλεγε ο Δάντης: γνώριζε και καταλάβαινε την τέχνη του. Γι' αυτό και μπορούσε να εντοπίσει τι ακριβώς έκανε ο κάθε μαθητής και να επιστημονεί τα σημεία που έπρεπε να αλλάξει. Υπήρξε ένας καλλιτεχνικός ισσοροπημένος, εύστοχος και σαφής σε αυτό που ήθελε να πει με τη δουλειά του. Είχε καθαρό μυαλό και πολύ καλή ισσοροπία μεταξύ της σκέψης του και της γραφής του».

Στενοί δεσμοί και οικογένειες
Αλλη μία επιμελητική ιδιαιτερότητα του κ. Παπίου είναι ότι θα φέρει για πρώτη φορά σε αντιπαράθεση τα έργα

του Μόραλη με τον δημιουργό τους. Όπως θα συμβεί στην περίπτωση του πίνακα «Δυο φίλες» (1946), όπου εικονίζονται οι γλύπτριες Ναταλία Μελά και Αγγαία (Μπουζίμα) Λυμπεράκη. Τις είχε ζωγραφίσει μαζί στο εργαστήριο της Μελά στην Κηφισιά, εκεί δηλαδή όπου γνώρισε αυτή που έμελλε να γίνει η δεύτερη σύζυγός του, την Μπουζίμα. Εκείνες, από την πλευρά τους, σμίλιναν από ένα γλυπτό με τη μορφή του. Στο ημίφως της έκθεσης το έργο της Μελά θα συνομιλεί με τον πίνακα του Μόραλη. Καθόλου τυχαία, ο σύζυγος της Μελά και πρωτοπόρος της αρχιτεκτονικής του μοντερνισμού στην Ελλάδα Άρης Κωνσταντινίδης σχεδίαζε το σπίτι του Μόραλη στην Αίγινα τη δεκαετία του '70. Τόσο τα αυθεντικά σχέδια όσο και η μακέτα του σπιτιού θα παρατίθενται σε μια ειδική νεώτερη στην έκθεση. Δύο μεγάλες προθήκες της έκθεσης θα είναι αφιερωμένες στη σχέση του με την Γκαλερί Ζουμπουλάκη. Μέσα από φωτογραφίες, επιστολές, αντικείμενα και καταλόγους από εκθέσεις θα σκιαγραφείται η σχέση του με την οικογένειά και με την Πέγκυ Ζουμπουλάκη η οποία υπήρξε γκαλερίστα του για 45 ολόκληρα χρόνια. Εξάλλου στο αυστηρά δομημένο καθημερινό πρόγραμμά του, το οποίο τηρούσε με ευλάβεια όσο ζούσε, ο Μόραλης περιελάμβανε απαραίτητα από μια επίσκεψη τόσο στην γκαλερί της Κριεζώτου όσο και σε εκείνη του Κολωνακίου.

Ο Γιάννης Μόραλης και η εικαστικός Χρύσα Ρωμανού, σύζυγος του Νίκου Κεσοανλή, στο σπίτι του Νικολάου στην Αίγινα τη δεκαετία του '70, φωτογραφημένοι από τον Γιάννη Μαίλη

Ο Γιάννης Μόραλης με την Αγγαία Λυμπεράκη και τον γιο τους Κωνσταντίνο το 1958, λίγο προτού αναχωρήσει για την Μπιενάλε της Βενετίας